

SAY NO
TO CORRUPTION

REPORT ANY ACTS OF
CORRUPTION HERE OR
VISIT RM 3 OR DIAL
EXT 2550, 07-21810880,
07-22933028, 07-33810246

KENYA

ÉS A KÉNYSZERÍTETT REFORMOK

TARRÓSY ISTVÁN

A szerző fotóival

KENYA 1963. december 12-én nyerte

el függetlenségét. A Brit Kelet-Afrika néven¹ gyarmatosított ország, államalapító első elnöke, Jomo Kenyatta vezetésével hosszú időn keresztül példamutató építkezést és fejlődést mutatott egész Afrika számára. A kívülálló szemében 2008-ig Kenya volt Afrika „siker sztorija”, az egyik legkedveltebb turisztikai desztináció, az egyik legprosperálóbb afrikai gazdaság, pláne az államkudarcokról elhíresült kontinens más államaihoz képest. Mi történt Kenyával és nemzetközi megítélésével az elmúlt két évben: mindez a múlté, avagy Kenya újra képes erőre kapni? Képes az ország végrehajtani a kívánt (ráerőltetett) reformokat, különös tekintettel a 2007 decemberében lezajlott elnökválasztás miatt kibontakozott etnikai konfliktusra, amely közel kétezer ember életét követelte és tízezreket űzött el – mégha ideiglenesen is – otthonaikból?

2009 szeptember végén Barack Obama amerikai elnök levelet küldött 15 kenyai kormánytagnak, köztük magának az elnöknek, Mwai Kibakinak és a miniszterelnöknek, Raila Odingának, hogy amennyiben nem teljesítik a Nemzeti Egyetértés és Megbékélés (National Accord and Reconciliation) néven elhíresült törvényben rögzített reformokat, nem kívánatosak lesznek az USA-ban és feketelistára kerülnek az észak-amerikai országba való jövőbeni beutazásuk esetén.

Kenyára a nemzetközi közösség oldaláról is nyomás nehezedik, hiszen az elmúlt több mint másfél évben egyöntetűen az a vélemény alakult ki, hogy valójában semmi sem mozdult előre. A térség legkorruptabb intézményének tartott országos rendőrség vezetőjét ugyan visszahívta hivatalából szeptember elején a kenyai elnök, és úgy tűnik Odinga miniszterelnök is beadja a derekát, hogy a Kenyai Korruptcióellenes Bizottság vezetőjének, a multi-milliomos Aaron Ringerának megszüntesse megbízását, mindez azonban még nem kínálja a várt megoldást. Már egy ideje Nairobiban az angolszász nyelvhasználat szimplán „Nairobirobbery”-nek említi, a Nairobi és az angol „robbery” (rablás) szó összevágásával. Sokan úgy vélik, hogy a kenyai politika szektora a kontinens leginkább etnicizált és legmarkánsabban a pénz által áthatott hatalmi területe. Ahogyan Richard Dowden, a Royal African Society igazgatója fogalmazta meg: „Úgy tűnik, a parlamenti képviselők legfontosabb feladata, hogy saját törzsi/etnikai csoportjaiknak szállítsák a legkülönbözőbb javakat.”

Denise Kodhe politikai újságíró, a kenyai Liberális Demokrata Párt alapítója és volt elnöke szerint először is tisztázni kell az országban, hogy milyen reformokról beszélünk. A jelenleg az Intézet a Kelet-

Az angol „tribe” szóval jelölt etnikai közösségek nem azonosak azzal a fogalommal, amit a magyar nyelvben meghonosodott „törzs” kifejezés takar. Eltérőek a vélemények azt illetően, hogy ha például „törzsi művészetre” gondolunk, akkor – ahogyan azt A. A. Gerbrands vagy Frank Willette (1965) kifejtette – „a mi művészetünk ellentéte jelenik meg az ő művészetükkel szemben, és így etnocentrikus beállítottságot” tükröz – hasonlóan olyan kifejezésekhez, mint „néger művészet, primitív művészet, a természeti népek művésze, ... bennszülött művészet...” (Bodrogi Tibor: Törzsi művészet. In: Kézdi Nagy Géza: A magyar kulturális antropológia története. Nyitott Könyvműhely, Budapest 2008. 88. o.).

Mások éppen „a törzsi kifejezés mellett foglalnak állást”. Egyet érve Bodrogi Tiborral, „összefoglaló megnevezésként” e kifejezést bizonyos kontextusokban megfelelőnek és alkalmazhatónak vélhetjük.

Búr Gábor megfogalmazásában: „A törzs fogalma – amit Afrikában az európai gyarmatosítók honosítottak meg – nemcsak pontatlan, hanem dehisztáló is. Az érvelés, hogy maguk az afrikaiak is használják e kifejezést, ha európaiakkal beszélnek, sántít, mivel csupán az egykori gyarmatosítók nyelvén teszik ezt. Az afrikai nyelvekben nincs is megfelelője, pusztán fogalmi zavarról van tehát szó. Hasonló a helyzet a nemzet fogalmával. Kenyai nemzet nincs, csupán kenyai állam. A megengedőbb angol terminusok más nyelvekbe is átszivárognak, hiszen a fordítók nem mindig szakemberek. Ezért szólnak még monográfiák is a kenyai törzsekről vagy nemzetről.”

afrikai Demokráciáért (IDEA) nem-kormányzati szervezetet vezető 47 éves szakember úgy vélekedik, hogy az emberek nem is tudják, miért kellene a reformok, egyáltalán ki és miért hajtana végre reformokat az országban. Számára világos, hogy a végül Kofi Annan által kiharcolt kézfogás a két rivális politikai szereplő, Kibaki és Odinga között elsősorban azért volt elengedhetetlen, mert az egymásnak ugró és véres leszámolásokat végző kikuyu és luo etnikumok közötti konfliktus fenntartása annak a veszélyét hordozta magában, hogy a nemzetközi donorok – élükön az országban legnagyobb aktivitást kifejtő Európai Unióval – beszüntetik a támogatásokat, és felfüggesztik az ország épülését szolgáló projektek finanszírozását.

A kenyai magyar nagykövet, Juhász Sándor társaságában

Egyet értve Búr Gáborral, a 2007 év végi, 2008 év eleji konfliktus etnikai jellegű, és nem törzsi háborút takar. Ahogyan a térség más területein, például Ruandában és Burundiban is, „az európai gyarmatosítás nagymértékben felelős az etnikai viszonyok átrajzolásáért, [és] a mai konfliktusok gyökerei is ide nyúlnak vissza.” „A Fehér-felföld (White highlands) kisajátítása láncreakciót indított be, az egyre terjeszkedő farmok a kikujukon kívül más népeket is földjeik feladására, átköltözésre kényszerítettek. A brit gyarmati hatóságok és az egyre gyarapodó telepes társadalom tudatosan épített az „oszd meg és uralkodj” elvére. Falufőnököket neveztek ki, akik a brit tisztviselők beosztottjai lettek, ezáltal biztosították befolyásukat a helyi lakosság fölött. A brit hatalom megszilárdulása után az afrikaiaknak is adót kellett fizetniük. Kétfélet vetettek ki: a fejadót, amelyet minden férfinak fizetni kellett, és a kunyhóadót. Ezek a gyarmat költségvetésének kis százalékát tették csak ki, céljuk inkább az volt, hogy arra kényszerítsék a fekete népséget, pénzért vállaljon munkát a farmereknél. Am akárcsak Indiában, az adók beszedése Kenyában is egyenlőtlen volt, a maszaik, turkanák, szomáliak szinte semmit nem fizettek, míg a kikujuk az átlagosnál jóval többet. Igaz, a kiadások oldalán is az általuk lakott területek domináltak, egyszerűen azért, mert a lázadások következtében a gyarmat költségvetésének mintegy harmadát hosszú időn keresztül a katonai kiadások tették ki.”²³

A Daniel Arap Moi elnök uralmát 2002-ben váltó Nemzeti Szivárványkoalíció (NARC) egyik alapítójaként Kodhe meg van győződve arról, hogy politikusaik nem rendelkeznek a megfelelő vízióval, és nem abba fektetik energiáikat, hogy az országot alkotó több mint 60 etnikum sorsa valóban jobbra forduljon, mi több Kenya ismét Afrika meghatározó gazdaságává váljon – olyanná, amelyet a világ mindig megbízható, politikailag kiegyensúlyozott partnernek tartott.

Az IDEA igazgatója által szorgalmazott programok között első helyen szerepel a parlamenti képviselők továbbképzése, mégpedig a progresszív vezetés, az emberi jogok és a demokrácia tekintetében. Kodhe ugyanis elképzelhetetlennek tartja országa felemelkedését anélkül, hogy a politikai elit ne lenne megfelelően képzett e területeken. A japán tapasztalatokkal és kiterjedt ázsiai kapcsolatokkal is rendelkező szakember bizonyos abban, hogy a kenyai társadalom képes a tanulásra és a fejlődésre. A baj, hogy ezt a képességét vezető politikusaik rosszul használták az elmúlt időszakban.

A lakosságnak értelmes, világos és jövőbemutató beszédre, és a civil társadalmat is bevonó programokra van szüksége. Mindezek artikulálását segítheti elő az afrikai kontextusban köztudottan évtizedek óta független és plurális kenyai média, amely a korrupcióellenes harc és a fejlett Észak-amerikai államok által is szorgalmazott (mi több, elvárt) „jó kormányzás” alapelveinek és módszertanának széles körű megismertetését is szolgálja. A lakosságnak e tekintetben is többet kell megtudnia, hogy a

megismert reformok a mindenki által áhított jobb életminőséget hozzák el Kenyának. A feladat egyértelmű tehát, a nemzeti egységkormánynak pedig azonnal eredményeket kell produkálnia. Mindezek annak fényében még súlyosabbnak tűnnek, hogy mind a nemzetközi közösség, mind afrikai kontextusban „Kenya sokkal veszélyesebbé vált: olyan bombává, amelyet a politikusai bármikor felrobbanthatnak.”⁴

Jegyzetek:

¹ 1920-ban keresztelték át a britek Kenyára.

² Búr, 2008: 5. o.

³ Búr, 2008: 6. o.

⁴ Dowden, 2009: 438. o.

Felhasznált irodalom:

Búr Gábor (2008): A kenyai zavargások történelmi háttere. *MKI-tanulmányok T-2008/6*. Budapest: Magyar Külügyi Intézet. Interneten: http://www.kulugyiintezet.hu/MKI-tanulmányok/T-2008-06-Bur_Gabor-kenya.pdf

Tarrósy István (2009): *Modern Tanzánia. Államfejlődés, regionális kapcsolatok és a fejlődés lehetséges útja a globális nemzetközi rendszerben*. Ph.D. értekezés. Pécs.

Tarrósy István (2009): Feketék a feketelistán. Kenya a reformok útján. *Kitekintő*. 2009. október 16. Interneten: http://kitekinto.hu/afrika/2009/10/16/feketek_a_feketelistan

Dowden, Richard (2009): *Africa. Altered States, Ordinary Miracles*. London: Portobello Books. (Ch.15. Meat and Money. Eating in Kenya)

